

ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ

[ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਮੁੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।]

ਸਿੱਖ : ਮੈਂ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਹਾਂ...ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ...
ਸਿੱਖ ਘਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਹਿੰਦੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ...ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ
ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ।

ਸਿੱਖ : ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਦਾ ਹਾਂ...ਆਪਣੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ
ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਹਿੰਦੂ : ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਦਾ ਹਾਂ...ਆਪਣੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਤੇ ਹੱਟੀ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹਾਂ।

ਸਿੱਖ : ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਹਿੰਦੂ : ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਬਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖ : ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਧਮਾਕਾ ਹੋਇਆ...ਧਰਤੀ ਹਿੱਲ ਗਈ।

ਹਿੰਦੂ : ਇਕ ਹਨੇਰੀ ਆਈ...ਇਕ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ।

ਸਿੱਖ : ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਹੋ ਗਈ।

ਹਿੰਦੂ : ਮੈਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਖਲੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਧੰਮ-ਧੰਮ ਦੀ ਬੱਦਲ ਗਰਜਣ ਵਾਕੁਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੈਤਾਨ ਇਕ ਅਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੋ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਲੈਅ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਦੋ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮਾਸੂਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੈਤਾਨ (ਇਕ) ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਕੇਲ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼ੈਤਾਨ (ਦੋ) ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਮਾਈਮ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਹਵਾ ਭਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਆ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। ਭਿਆਨਕ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੈਅ 'ਚ ਸ਼ੈਤਾਨ (ਇਕ) ਅਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ (ਦੋ) ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਖਰਵਾਪਨ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਅਗਲੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਲਹਿਜੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।)

ਸਿੱਖ : ਮੈਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।

ਹਿੰਦੂ : ਮੈਂ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ।

ਸਿੱਖ : ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਕ ਮੇਰੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ : ਰਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ਹਨ।

ਸਿੱਖ : ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ...ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ : ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ...ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਸਿੱਖ : ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ...ਹਿੰਦੀ ਮੇਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ : ਹਿੰਦੀ ਮੇਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ...ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ : ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿਚਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ।

ਹਿੰਦੂ : ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਭਿਆ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।

ਸਿੱਖ : ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ : ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੋਹਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ : ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਨਰਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ : ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕੋਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ : ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਤੇਲ ਦੇ ਬੀਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ : ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ : ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਹਿੰਦੂ : ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੱਠ ਧਰਮੀ ਨਾਲ ਝੁਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਸਿੱਖ : ਤੁਸੀਂ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਹੋ।

ਹਿੰਦੂ : ਤੁਸੀਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਹੋ।
 ਸਿੱਖ : ਤੁਸੀਂ ਮੱਕਾਰ ਹੋ।
 ਹਿੰਦੂ : ਤੁਸੀਂ ਉੱਜੜ ਹੋ।
 ਸਿੱਖ : ਤੁਸੀਂ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੋ।
 ਹਿੰਦੂ : ਤੁਸੀਂ ਹੂੜਮੱਤ ਜੱਟ ਹੋ।
 ਸਿੱਖ : ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੱਕ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਉਠਾਣੀ
 ਸਿਖਾਈ ਹੈ।
 ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਰਸ ਰਾਮ ਤੇ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਗੁੜਤੀ ਪਾਈ ਹੈ।
 ਸਿੱਖ : ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।
 ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਗਿੱਚੀ ਨੱਪ ਲਵਾਂਗੇ।
 ਸਿੱਖ : ਅਸੀਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਫੱਟੇ ਚੱਕ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।
 ਹਿੰਦੂ : ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੂੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
 ਸਿੱਖ : ਅਸੀਂ 8 ਫਰਵਰੀ ਪੰਜਾਬ ਬੰਦ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।
 ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ 14 ਫਰਵਰੀ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।
 ਸਿੱਖ : 8 ਫਰਵਰੀ ਪੰਜਾਬ ਠੱਪ ਸੀ।
 ਹਿੰਦੂ : 14 ਫਰਵਰੀ ਵਪਾਰ ਬੰਦ ਸੀ।
 ਸਿੱਖ : 8 ਫਰਵਰੀ ਕੋਈ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰੀ।
 ਹਿੰਦੂ : ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਫ਼ਤ ਸੀ।
 ਸਿੱਖ : 14 ਫਰਵਰੀ ਦੰਗੇ ਹੋਏ...ਫਸਾਦ ਹੋਏ।
 ਹਿੰਦੂ : ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਸੀ।
 ਸਿੱਖ : 14 ਫਰਵਰੀ 1984, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
 ਮਾਡਲ ਤੋੜਿਆ ਗਿਆ।
 ਹਿੰਦੂ : 14 ਦਸੰਬਰ 1983, ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ
 ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।
 ਸਿੱਖ : 14 ਫਰਵਰੀ 1984, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੀ
 ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਫਾੜਿਆ ਗਿਆ।
 ਹਿੰਦੂ : 14 ਦਸੰਬਰ 1984, ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ
 ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ।
 ਸਿੱਖ : (ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਿਚ) ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।
 ਹਿੰਦੂ : (ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਿਚ) ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ।
 ਸਿੱਖ : ਸਾਡੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ।
 ਹਿੰਦੂ : ਮੂਰਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ।

ਸਿੱਖ : ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।

ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ।

(ਦੋਨੋਂ ਲੜਾਈ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੁਰੀਆਂ ਵੱਟਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੇ ਹਨ। ਕਰਫਿਊ ਦੇ ਘੁੱਗੂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਗੜਬੜ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਿਚਾਅ ਵਾਲੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਵੱਜਦਾ। ਸੁੰਨੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ 'ਆਟਾ ਮੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ'—'ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?' 'ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਓ', 'ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾ ਕੇ ਗੋਲੀ ਖਾਵਾਂ?' ਨੋਟ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਿੱਠਭੂਮੀ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਫਿਊ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫੇਰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਧਾਰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਸਿੱਖ : ਸੁਣਾ ਅੱਜ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ?

ਹਿੰਦੂ : ਤੂੰ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ?

ਸਿੱਖ : ਇਸ ਕਰਫਿਊ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਏ।

ਹਿੰਦੂ : ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਪੂੰਜੀ ਵੀ ਮੁੱਕਣ 'ਤੇ ਆਈ ਏ।

ਸਿੱਖ : ਕੀ ਖਿਆਲ ਏ...ਕੰਮ ਕਦੋਂ ਤਕ ਠੱਪ ਰਹੇਗਾ ?

ਹਿੰਦੂ : ਜਦੋਂ ਤਕ ਝਗੜਾ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਿੱਖ : ਪਰ ਝਗੜਾ ਹੈ ਕਾਹਦਾ ?

ਹਿੰਦੂ : ਝਗੜਾ ਇਹੋ ਏ ਕਿ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਏਂ ਤੇ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਆਂ।

ਸਿੱਖ : ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸਾਂ...ਹਿੰਦੂ ਸਾਂ...ਇਸ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਕਾਹਦਾ ?

ਹਿੰਦੂ : ਝਗੜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਜਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਏ, ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਨੀ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ਏ।

ਸਿੱਖ : ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਕਾਹਦਾ ਏ ? ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤਰੱਕੀ ਕਰੇਗਾ...ਹੋਰ ਝਗੜਾ ਕਾਹਦਾ ਏ ?

ਹਿੰਦੂ : ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ? ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਏ ?

ਸਿੱਖ : ਕੀ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਹਿੰਦੂ : ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਏ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਤੇਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਸਿੱਖ : ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਆਖਦਾ ਹੋਣਾ ਏ।
ਹਿੰਦੂ : ਕੀ ਆਖਦਾ ਹੋਣਾ ਹਾਂ ?
ਸਿੱਖ : ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਤੇਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਏ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ। ਉੱਜ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਏ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸਾਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਏ।
ਹਿੰਦੂ : ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
ਸਿੱਖ : ਹੋਰ ਕੀ ਝਗੜਾ ਏ ?
ਹਿੰਦੂ : ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਲੋਹਾ ਤੇ ਕੋਲਾ ਮਿਲਦਾ ਏ।
ਸਿੱਖ : ਪਰ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੇਂਦਾ ਏ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਏ ਕਿ ਲੋਹਾ ਤੇ ਕੋਲਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੇ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸੱਚਾਈ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਫ਼ਰਕ ਕੀ ਪੈਂਦਾ ਏ ?
ਹਿੰਦੂ : ਫ਼ਰਕ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।
ਸਿੱਖ : ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਏ ਯਾਰ !
ਹਿੰਦੂ : ਉਹ ਕੀ ਗੱਲ ਏ ?
ਸਿੱਖ : ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਹਾਂ...ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਏ।
ਹਿੰਦੂ : ਸਾਡੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਕੋਲ ਸਾਡੀ ਪੂੰਜੀ ਹੀ ਏ...ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹੱਟੀਆਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।
ਸਿੱਖ : ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ ਏ...ਤੁਸੀਂ ਹੱਟੀ ਕਰਨੀ ਏ...ਬੜੀ ਸਿੱਧੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਏ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਤੇ ਬਾਣੀਏ ਹੋਣ ਦਾ ਮਿਹਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।
ਹਿੰਦੂ : ਹਾਂ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੜੀ ਸਿੱਧੀ ਏ।
ਸਿੱਖ : ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਅਸੀਂ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹਿੰਦੂ : ਹਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਿੱਖ : ਮੈਂ ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਏ ?

ਹਿੰਦੂ : ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ...ਨਾਲੇ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਰਮਾਇਣ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਪੜ੍ਹਾਂ...ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਏ ?

ਸਿੱਖ : ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ?

ਹਿੰਦੂ : ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਕਿਉਂ ਹਾਂ ? ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਅਰੇ ਕਿਉਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ...ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਕਿਉਂ ਪਾੜਦੇ ਹਾਂ ? ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਕਿਉਂ ਸਾੜਦੇ ਹਾਂ ? ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ?

ਸਿੱਖ : ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਬਿਠਾਏ ਮੂਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਯਾਰ ਹੈਗੇ ਹੀ ਮੂਰਖ ਹਾਂ...ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ।

ਸਿੱਖ : ਮੂਰਖ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਚੰਨ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੱਚਿਆਂ ਵਿਚ, ਚਿੱਕੜਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਪਏ ਜੀਂਦੇ ਹਾਂ ?

ਹਿੰਦੂ : ਹਾਂ...ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਏ...ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਨੇ...ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਨਿਆਮਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਕਿਉਂ ਨੇ...ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਏ ਯਾਰਾ ।

ਸਿੱਖ : ਉਹ ਕੀ ?

ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਹੈਗੇ ਨਹੀਂ...ਸਾਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ ।

ਸਿੱਖ : ਗੱਲ ਤੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਏ ।

ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਿੱਕੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ...ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ, ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਦੀ ਸਭ ਖ਼ਬਰ ਏ...ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ।

ਸਿੱਖ : ਇਹਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ।

ਹਿੰਦੂ : ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਹਾਂ...ਸਾਡਾ ਕਸੂਰ ਇਹੋ ਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਐਵੇਂ ਕੱਖਾਂ ਤੀਲਿਆਂ ਵਾਕੁਣ ਉੱਡਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਿੱਖ : ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ
ਰੱਖ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠਦੇ।

ਹਿੰਦੂ : ਵਪਾਰ ਠੱਪ ਏ...ਵਾਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੋ ਤੇ ਕੰਮ ਮਿਲੇ।

ਸਿੱਖ : ਆ ਫੇਰ ਕੁਝ ਸੋਚੀਏ...ਸਿਆਣੇ ਬਣ ਜਾਈਏ।

ਹਿੰਦੂ : ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਈਏ।

ਸਿੱਖ : ਕਹੀਏ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਸਾਡਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ : ਕਹੀਏ ਪੰਜਾਬ ਸਾਡਾ ਹੈ।

*(ਫੇਰ ਧੱਮ-ਧੱਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਾਕੁਨ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦਾ
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਹਿਲਦੀ ਐ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੂਚਾਲ ਆ ਰਿਹਾ
ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੜਖੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਡਿੱਗਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਪਕੜ ਕੇ
ਮਜਬੂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੈਤਾਨ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਕੇਲ ਪਾਉਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦੇ ਫੰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ।
ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਚਾਲ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੈਤਾਨ
ਹਫ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਭੁੰਝੇ ਲੱਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਨ
ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੈਅ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)*

ਦੋਨੋਂ ਇਕੱਠੇ : ਇਹ ਧਰਤੀ ਸਾਡੀ ਹੈ...ਆਓ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਈਏ।

*(ਮਸ਼ਾਲ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਉੱਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਟਕ
ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)*